

ПРОГЛАС ДР КАРЛА НАЂА ЈАГОДИНЦИМА 1837. ГОДИНЕ

Апстракт: *Захваљујући неуморном раду др Карла Нађа продор куге је 1837. године заустављен у Јагодина.*

Једна од последњих епидемија куге у Европи задесила је 1837. године новостворену српску државу. Кнез Милош је још од првог извештаја да се куга појавила у Турској и да се приближава граници, започео изградњу карантина на главним граничним прелазима уз истовремено оснивање пограничних санитарско-полицијских кордона.

Но, и поред свих одлучних мера куга је са турским војницима, половином августа 1837. године ушла у Србију. Захватила је јагодински, ћупријски, алексиначки и ваљевски округ.

Главна битка са кугом водила се у Јагодина, јер је она била центар заразе. За разлику од осталих заражених места Јагодина и њени житељи подвргнути су карантину и потпуно издвојени од осталих места. Око вароши су прокопани шанчеви и постављене барикаде са наоружаним стражарима.

На позив кнеза Милоша у Србију је дошао изузетно способан лекар земунског карантина Карло Нађ. Захваљујући њему, као и раду локалних органа власти, продор куге у Европу бива заустављен у Јагодина, што је и последњи значајнији продор ове болести из Азије преко Балкана у Европу.

Др Карл Нађ је 18. августа стигао у Јагодину. на молбу Аранђела Милосављевића „поодио је болне и нашавши да је болест опасна задржао се својевољно у Јагодина за надгледати болнике и предупредјавати да се болест распрострирала неби“.¹

Све заражене куће стављене су под стражу, сви здрави који су били у контакту са зараженима издвојени су и смештени, по докторовој наредби у посебну кућу, а за „болесне наредили смо такођер једну кућу, да како се који разболи, да се одма у исту као у *шпитал* однесе и онде лежи“. Исправничество и црква су затворени за рад са странкама да се не би народ окупљао. У самом Исправничеству успостављена

је дезинфекција писама кађењем. За надгледање предузетих и утврђених мера у самој вароши задужене су локалне старешине: подпуковник Живко Шокорац, Аранђел Милосављевић и Стевча Михајловић. На тај начин су успостављене основне превентивне мере при чему је цела јагодинска варош претворена у карантин.²

Хитне и енергичне мере предузете од стране локалних власти и државних органа допринеле су да зараза не поприми шире размере и захвати целу Србију. Током следећа три месеца уследиће драматична борба са невидљивим непријатељем. Др Нађ је био непрекидно у послу, неуморан, обилазио је заражене, храбрио је и заводио ред, стишавао побуне, коррио и претио...

Коначно, дошао је дан када је јагодинско Исправничество могло да обавести све надлежне државне органе на челу са кнезом Милошом да је опасност прошла. У петак, 27. октобра упућен је извештај под бројем 1411 Совјету:

„У Јагодину су дошли војени Комадант и Др Нађ за извидити стање здравља у вароши овој: по пропису г. докторовом одстојала је Јагодина 40 дана контумаца и за то време није ни у једној кући наново кужна болест појавила се, а јуче прегледана је сва варош и нађено је да су све куће и дућани по наставленију г. докторовом манипулирани и потом изјаснио се г. доктор, да је Јагодина од кужне болести ослобођена. Кордон пак око вароши задржан је, док и Књажевски совјетник Господин Аврам Петронијевић дође, да у смотренију том с њим, сагласно г. полковник поступи“.

Овом приликом др Нађ је пред окупљеним варошанима прочитао *Проглас Јагодинцима* следеће садржине:

„Прелубезни Јагодинци,

Непријатеља храброг победити велико је веселје обаче највеће је непријатеља највећег

¹ АС, КК, XIII, 195.

² АС, КК, XII, 869. АС, КК, XII, 870, 877. Стевча, *Мемоари*, 106

молитва захвалности „творцу“, због избављења.⁶ Тиме се завршава тромесечна борба Јагодинаца са једном од најтежих болести тога времена. Живот се постепено враћао у нормално стање, требало је платити полугодишњи порез, сакупити заосталу летину, припремити зимницу и огрев за наступајућу зиму.

Но, дуго времена потом, је свака изненадна смрт у Јагодини или околини изазивала страх и помисао да се куга вратила по нове жртве.

Враћајући се из Алексинца, кроз Јагодину је 22. новембра прошао др Нађ. У свом извештају Шокорац је обавестио кнеза Милоша о томе, наглашавајући да је само докторовом заслугом варош ослобођена кужне заразе, уједно се, још једном, захваливши у име свих Јагодинаца што је овој вароши послао тако способног и доброг лекара.⁷

Доктор Нађ, који се у своје раду показао и као човек и као лекар веома пожртвован, искрен и стручно спреман, оправдао је у потпуности поверење, које је у њега полагано, како од стране српских државних органа на челу са кнезом Милошом, тако и од стране аустријске власти. Углед и поштовање које му је Милош указао, што се види, и у свим кнежевим наређењима, ретко ко је уживао у оно време Милишеве деспотске владавине. Више пута је и у званичним саопштењима државне власти наглашавана захвалност за учињена дела. Захвалност се огледа и у висини додељене новчане накнаде, што је у оно време пуно значило за скромна примања аустријских чиновника.⁸

⁶ АС, КК, XII, 204.

⁷ АС, КК, XIII, 204.

⁸ Још 18. септембра Милош је, посредством директора Земунског контумаца др Минаса, наредио да се супрузи др Нађа исплати 60 форинти сребра на име "дијеталне" плате. Крајем новембра, нарочитим кнежевим наређењем, уочи одласка др Нађа, заседао је Совјет, и одредио је "да му се поред плате коју у Цесарији има, и дијурне, која му припада и које обоје за четири месеца бављења његовог у Србији 340 талира износи, даде 1500 талира као знак признателности од стране Правитељства нашег, за овај његов труд, тако свега 1840 талира ...". АС, КК, VI, 1035. КК, VII, 1121, КК, XXV, 288, В. Михајловић, н. д., 141, 142.

Summary